

5. Onufrijeva L. A. Psychologichni osoblyvosti formuvannja inshomovnoi' komunikativnoi' kompetencii' u studentiv – majbutnih vypusknjukiv nemovnyh special'nostej VNZ / L. A. Onufrijeva, I. L. Onufrijeva // Problemy suchasnoi' psihologii' : zb. nauk. prac' Kam'janec'-Podil's'kogo nacional'nogo universytetu imeni Ivana Ogijenka, Instytutu psihologii' imeni G. S. Kostjuka NAPN Ukrai'ny / za red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufrijevoi'. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Aksioma, 2011. – Vyp. 12. – S. 727–739.
6. Passov E. I. Osnovy kommunikativnoj metodiki obuchenija inozazychnomu obshheniju / E. I. Passov. – M. : Russkij jazyk, 1989. – 275 s.
7. Pirozhenko T. O. Movlennjeva zdibnist' ljudyny ta i'i' formuvannja v osvithnih zakladah / T. O. Pirozhenko // Obdarovana osobystist' – poshuk, rozvytok, dopomoga. – K. : Gnozyz, 1998. – S. 423–427.
8. Finkenstädt Thomas. Sprachen im Europa von Morden / Thomas Finkenstädt, Konrad Schröder. – Berlin und München, 1992.

Received June 12, 2017

Revised July 10, 2017

Accepted August 16, 2017

УДК 378.016:316.614

Н. П. Панчук

nataliapanchuk697@gmail.com

Ціннісні орієнтації як показник соціалізації студента в процесі професійної підготовки

Panchuk N. P. Valuable orientations as an indicator of student socialization in the process of professional training / N. P. Panchuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podil'skiy Ivan Ohienko National University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrijeva. – Issue 38. – Kamianets-Podil'skiy : Aksioma, 2017. – P. 314–324.

N. P. Panchuk. Valuable orientations as an indicator of student socialization in the process of professional training. The conducted study

made it possible to analyze psychological peculiarities of the personality's socialization of the first-year student, in particular the formation of the value orientations of the personality of the youth in the process of mastering future activities. It is the value orientation that influences the general attitude of the personality towards the professional goals, tasks and requirements, the possibility of professional self-realization.

It is investigated that society is the main factor that generates the most common value orientations. Each stage in the development of society is characterized by its system of values, determined by the most widespread their hierarchy, which stands for the individual as a normative, with which he must correlate his personal values.

It is analyzed that the component of value self-consciousness is life orientations. They serve as the inclusion of personality in certain forms of social activities and act as relatively independent, functionally united sub-systems of value representations of certain spheres of activities and related social values.

It is established that the process of assimilating the values of life and their transformation into meaningful elements of value representations serves as the psychological basis for the formation of the value orientations of the youth. Valuable orientations act as a result of a personality's self-development, structuring the process of implementation and the process of deployment of personal values and meanings. It is determined that value orientations are considered in the context of the concept of «personality's life orientations».

It is revealed that the subjective value of socialization is increasing, that is, mastering the norms of interaction with other people, preparation for entering into a certain social environment. The level of «discovery» by students of this aspect of their further life even exceeds the relevance of professionalism.

It is concluded that during the professional development of the teacher's personality in the educational process of the university the process of value orientations formation is a social in nature, it is connected with the nature of activities, mediated by evaluation and communication, and reflects the meaning of the life-time activity of the individual.

Key words: socialization, internalization, adaptation, values, value orientations, social values, life orientations, self-consciousness, self-development, activity, self-activity.

Н. П. Панчук. Ціннісні орієнтації як показник соціалізації студента в процесі професійної підготовки. Проведене дослідження дало змогу проаналізувати психологічні особливості соціалізації особистості першокурсника, зокрема становлення ціннісних орієнтацій особистості юнацького віку в процесі оволодіння майбутньою діяльністю. Саме ціннісні орієнтації впливають на загальне ставлення особистості до професійних цілей, завдань та вимог, можливість професійної самореалізації.

Досліджено, що основним чинником, який формує найпоширеніші ціннісні орієнтації, є суспільство. Кожен етап у розвитку суспільства

характеризується своєю системою цінностей, визначається найбільш поширеною їх ієрархією, яка виступає щодо індивіда як нормативна, з якою він має співвіднести свої особистісні цінності.

Проаналізовано, що компонентом ціннісної самосвідомості є життєві орієнтації. Вони виконують функцію включення особистості в ті чи інші форми соціальної діяльності й виступають як відносно самостійні, функціонально єдині підсистеми ціннісних уявлень про певні сфери діяльності та пов'язані з ними соціальні цінності.

Установлено, що процес засвоєння цінностей життя і їх перетворення в змістовні елементи ціннісних уявлень виступає психологічною основою формування ціннісних орієнтацій особистості юнака. Ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості, структурування відносно зовнішньої діяльності процесу реалізації і процесу розгортання особистісних цінностей і смислів. Визначено, що ціннісні орієнтації розглядаються в контексті поняття «життєві орієнтації особистості».

Виявлено, що зростає суб'єктивна цінність соціалізації, тобто оволодіння нормами взаємодії з іншими людьми, підготовка до вступу в певне соціальне оточення. Рівень «відкриття» студентами цього аспекту свого подальшого життя навіть перевищує актуальність професіоналізації.

Зроблено висновок, що в ході професійного становлення особистості вчителя у навчально-виховному процесі вишу процес формування цінностей та ціннісних орієнтацій є соціальним за своєю природою, пов'язаний із характером діяльності, опосередкований оцінюванням та спілкуванням і відображає смисложиттєву активність індивіда.

Ключові слова: соціалізація, інтерналізація, адаптація, цінності, ціннісні орієнтації, соціальні цінності, життєві орієнтації, самосвідомість, саморозвиток, активність, самоактивність.

Постановка проблеми. Основним чинником, що формує найпоширеніші ціннісні орієнтації, є суспільство. Кожен етап у розвитку суспільства характеризується своєю системою цінностей, визначається найбільш поширеною їх ієрархією, яка виступає щодо індивіда як нормативна, з якою він має співвіднести свої особистісні цінності. Соціальні зміни зумовлюють і перегляд набору базових життєвих цінностей. Це спричиняє критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формує нові уявлення про своє професійне майбутнє та майбутнє суспільства, призводить до переоцінки як загальнолюдських, так і професійних цінностей, оскільки нова ситуація в суспільстві змінює і традиційне ставлення до багатьох професій. Особливо це стосується професії вчителя, престиж якої значно знизився. Така ситуація визначає актуальність вивчення проблеми становлення й особливостей формування особистості майбутнього фахівця – сучасного вчи-

теля, який безпосередньо впливає на світогляд нових поколінь громадян України. Вирішення питання про те, як суспільні цінності перетворюються в особисті, є актуальним на сучасному етапі розвитку суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціннісні орієнтації як елементи структури особистості фахівця у процесі його професійного становлення, як системи певних норм, прийнятих груповою свідомістю, досліджуються О. Ф. Бондаренко, Л. В. Долинською, З. С. Карпенко, Д. О. Леонтєвим, В. М. Мицько, М. С. Пряжніковим, С. О. Ставицькою, Н. Ф. Шевченко, Н. В. Чепелевою, М. С. Яницьким тощо.

Виклад основного матеріалу. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя підпорядковано як впливу процесу професійного становлення, так і новоутворень юнацького віку. Ціннісні орієнтації виступають показником міри соціалізації. Як відомо, цілі освіти – це культурні цінності науки, мистецтва, моралі, права, перетворення людини природної в людину культурну. Тому процес засвоєння цінностей виходить на вищий рівень – соціалізацію, формування особистості як суб'єкта системи соціальних зв'язків і стає однією з форм виховання. Інтерналізація – це внутрішнє засвоєння цінностей. Процес інтерналізації базується на соціальних цінностях, нормах, установках, оцінних уявленнях у результаті взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу та виступає складовою частиною соціалізації людини.

Інтеріоризація значущої діяльності й перехід її в ціннісні орієнтації та використання особистістю в якості регулятора соціальної поведінки проходить дві фази: соціальну орієнтацію та психологічну орієнтацію. При соціальній орієнтації суспільні цінності доводяться до свідомості з метою переорієнтації загальних психологічних характеристик. У цьому випадку особистість не виступає активним учасником орієнтації, на неї впливає хтось інший. При психологічній орієнтації спостерігається перебудова структури особистості, формування її ціннісних орієнтацій. Тут особистість активна, є не тільки об'єктом впливу середовища, але і суб'єктом орієнтації. Психологічна орієнтація слідує за соціальною, її формування триваліше та значно стійкіше, порівняно із соціальною. У студентів-випускників у процесі інтеріоризації суспільних цінностей професії вчителя спостерігається перехід соціальної орієнтації в психологічну, яка виражається в набутті студентами потреби відкривати нове у своїй професії, пошуку можливості та засобів пізнавальної діяльності.

Юнацький вік співпадає з навчанням у виші. Саме на першому курсі формується ставлення молоді до навчання, до майбутньої професійної діяльності, продовжується активний «пошук себе», формуються якості професійно грамотного сучасного спеціаліста. У цей час велику роль відіграє успішна адаптація до нових для них вузівських умов.

Виділяють такі форми адаптації студентів-першокурсників:

1) формальну – стосується пізнавально-інформаційного пристосування до нового середовища, структури вищої школи, змісту навчання в ній, її вимог до своїх обов'язків;

2) суспільну – відбувається процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників й інтеграція цих самих груп зі студентським оточенням загалом;

3) дидактичну – стосується підготовки студентів до нових форм і методів навчальної роботи у вищій школі [5].

Кожна молода людина в період навчання у виші намагається максимально розкрити свій особистісний потенціал, а тому невизнання оточуючими дуже сильно нею переживається. У групі людей, де відносини будуються на взаєморозумінні, взаємодовірі, повазі один до одного, тобто в колективі, в якому у взаємодії переважають загальнолюдські цінності і, як результат, – загальнолюдські якості: чесність, людяність, порядність тощо, створюються можливості для розкриття, розвитку і реалізації індивідуальних здібностей кожного студента.

Важливим компонентом ціннісної самосвідомості є її життєві орієнтації. Вони виконують функцію включення суб'єкта в ті чи інші форми соціальної діяльності й виступають як відносно самостійні, функціонально єдині підсистеми ціннісних уявлень про певні сфери діяльності та пов'язані з ними соціальні цінності.

Життєва орієнтація формується залежно від того, носієм яких цінностей є те чи інше коло занять для людини і якого значення набувають ці цінності в її свідомості.

Як компонент молодіжної свідомості, життєва орієнтація включає в себе всі характерні для ціннісних орієнтацій рівні: емоційний, що характеризується, в першу чергу, соціальними почуттями; когнітивний, що виражає свідому спрямованість на форми життєдіяльності; поведінковий, що виражає готовність вести ту чи іншу діяльність.

Засвоєння цінностей у великих соціальних групах завжди опосередковано цінностями малих груп, референтних для індивіда, а «особисті цінності є генетичним похідним від цінностей соціальних груп і спільностей різного масштабу. Селекція, при-

своєння й асиміляція індивідом соціальних цінностей опосередковується його соціальною ідентичністю і цінностями референтних для нього малих контактних груп, які можуть бути як каталізатором, так і бар'єром у засвоєнні цінностей великих соціальних груп, у тому числі й загальнолюдських цінностей» [4, с. 40].

Нааявність цінностей свідчить про вияв небайдужості людини у ставленні до оточення, яка виникає зі значущості різних аспектів навколишнього світу для їхнього життя. Вони, по суті, є результатом оволодіння середовищем з огляду на його значення для задоволення потреб особистості й свідчать про рівень її соціальної зрілості. «Цінності є, безумовно, тим феноменом, котрий найтісніше пов'язаний зі сферою потреб людини, а отже, безпосередньо стосується мотивів самоактивності індивіда» [2, с. 22].

Найважливіша характеристика ранньої юності – орієнтація на майбутнє, яка створює позитивне емоційне тло ставлення особистості до себе, стимулює її активність і є основою її розвитку. Процес засвоєння цінностей життя і їх перетворення на змістовні елементи ціннісних уявлень виступає психологічною основою формування ціннісних орієнтацій особистості молодій людині. Цей процес проходить три взаємопов'язаних етапи: на першому етапі відбувається переоцінка цінностей та ідеалів, якими керувалась особистість до цього, а тому власний досвід життєдіяльності виступає важливим джерелом ціннісних орієнтацій; на другому етапі засвоєння цінностей проходить не лише шляхом утворення цілісних емпіричних уявлень, а й комунікативних засобами масової інформації і пропаганди; необхідною умовою, основою третього етапу є діяльність, виражена в особистих внутрішніх відношеннях до об'єктивних умов свого життя. Усвідомлення свого місця в майбутньому, своєї життєвої перспективи є центральним новоутворенням психічного й особистісного розвитку в цьому віці.

Юнацький вік є періодом життєвого, соціально-рольового, професійного, особистісного, морального самовизначення й індивідуалізації (усвідомлення власної неповторності). Юність потребує від особистості знання власних можливостей та перспектив. Ця вимога задовольняється у процесі вироблення власного світогляду, смисложиттєвого та ціннісного вибору, формування життєвих планів і програм. Саме юнацький вік є сензитивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкого елемента життєвої перспективи.

Ціннісні орієнтації є засобом диференціації особистістю об'єктів довкілля за їх значущістю та визначають стійке став-

лення суб'єкта до оточуючого світу, яке формується у процесі свідомого вибору ним життєво значущих для нього об'єктів. Джерелом формування ціннісних орієнтацій виступає смисложиттєва активність особистості, що визначає рівень її прагнень та орієнтацію у процесі діяльності для досягнення конкретних цілей.

Ціннісні орієнтації особистості майбутнього вчителя – це такі соціальні цінності, які виступають для педагога стратегічними цілями його діяльності, посідають визначальний щабель у мотиваційно-регулятивній системі поведінки та професійної діяльності та впливають на зміст і спрямованість його потреб, мотивів й інтересів.

Істотне значення для розуміння соціально-психологічної природи ціннісних орієнтацій у системі відношень мають теоретичні ідеї С. Л. Рубінштейна: практичне ставлення людини до світу полягає у виділенні нею значущих предметів, явищ, цінностей. Життєві цінності й потреби, які знаходяться в певній ієрархії, впливають на людину, детермінуючи її поведінку; регуляція поведінки є однією з функцій цінностей; упродовж життя відбувається переоцінка цінностей. Цей факт – закономірний результат самої діалектики життя людини, перебудови її взаємовідношень зі світом і, перш за все, з іншими людьми; ті чи інші цінності актуалізуються в результаті зміни внутрішніх умов. Конкретний аналіз конкретної ситуації виявляє динаміку вступу, виключення і відновлення різних цінностей [6].

У працях К. О. Абульханової-Славської прослідковується започаткована С. Л. Рубінштейном лінія дослідження особистості як суб'єкта свого життєвого шляху, підпорядкованого меті та цінностям. Залежно від цінностей, на яких базуються стратегії життя, вона виділяє: 1) стратегію «легкого життя» – у цьому випадку людина задовольняє свої потреби з мінімальним напруженням; 2) егоцентричну стратегію – тут людина живе за принципом «мені так подобається», незважаючи на те, як її дії вплинуть на оточення; 3) стратегію відповідності зовнішнім вимогам, коли людина прагне будь-якою ціною бути такою, як потрібно; 4) стратегію самовдосконалення, в якій останнє виступає найвищою цінністю та стилем життя для людини [1].

Наповнюючи життя людини смислом, цінності допомагають їй долати труднощі й перешкоди, здобувати внутрішню незалежність від життєвих ситуацій, певну свободу вибору поведінки. Втрата людьми смислу життя є прямим наслідком руйнування старих цінностей і традицій. Часто нова ситуація вимагає зміни

системи цінностей і ставить перед необхідністю стати фактично новою особистістю. В цих умовах частіше виживають люди, у яких сформований духовний світ і життєві орієнтації.

Аналіз цінностей педагогічної діяльності та реальної професійної підготовки вчителів провела В. А. Семиченко. У дослідженні брали участь студенти з чіткою професійною спрямованістю на педагогічну працю. Відповіді були згруповані відповідно до того узагальненого змісту, який вони мають у системі життєвих цінностей індивіда. «Це – поточне пізнання (задоволення пізнавальних інтересів, отримання цікавої інформації, насолода від самого процесу пізнання); перспективне пізнання (нагромадження інформації, необхідної для подальшого життя, розвиток пізнавальних можливостей); професіоналізація (отримання професійної кваліфікації, закладання основ майбутньої успішної діяльності за обраним профілем); соціалізація (оволодіння нормами та правилами життя у суспільстві); особистісний розвиток, спілкування (безпосередня взаємодія з іншими студентами); формальний аспект (отримання високих оцінок, питання матеріального забезпечення та кар'єри в майбутньому); зовнішній вплив (відповідальність перед батьками, вимоги викладачів)» [7, с. 198–199].

Аналіз результатів проведеного дослідження показав, що на другому курсі відбувається переоцінка цінностей. Якщо першокурсники вчать переважно тому, що їх приваблює майже вся «палітра» можливостей системи навчання у виші, то другокурсники починають шукати додаткові цінності. Найчастіше це забезпечується шляхом активного занурення в нове культурне та соціальне середовище. Навчання як система, що потенційно покликана забезпечувати найсуттєвіші індивідуальні потреби юнацтва в даний період життя, знижує свій вплив на суб'єктивне значення, а провідні детермінанти (найпривабливіші чинники) відступають за межі суто навчальної діяльності. До четвертого курсу ця «ціннісна криза» закінчується, студент начебто знову відкриває для себе цінності навчання. Починається інтенсивне «занурення» у навчальний процес, відкриття навчальних предметів як цікавих (значне підвищення показника поточного пізнання). Але ці знання залишаються самодостатньою цінністю, бо показник перспективного пізнання майже не змінюється. Умовно можна сказати, що студент здійснює пізнавальну діяльність задля безпосередніх потреб, а чинник професіоналізації розвивається відокремлено, як бажане майбутнє, але не підкріплене у сьогоденній навчальній діяльності, оскільки між ними відсутня

перехідна ланка – розвиток пізнавальних можливостей для забезпечення самостійної дослідницької діяльності (соціального та професійного середовища) в майбутньому.

Водночас значно зростає суб'єктивна цінність соціалізації, тобто оволодіння нормами взаємодії з іншими людьми, підготовка до вступу в певне соціальне оточення. Рівень «відкриття» студентами цього аспекту свого подальшого життя навіть перевищує актуальність професіоналізації, хоча саме цей чинник у сучасному виші офіційно вважається провідним. На жаль, окремі напрями індивідуальних змін, ті цілі й цінності, що приймаються студентами як значущі, за існуючих форм роботи не інтегруються в цілісну систему професійного становлення. Водночас помітно знижується значущість формального чинника та слабшає зовнішній вплив. Але стверджувати, що це прогресивна тенденція, не можна, оскільки за цим може приховуватись розчарування студентів у реальних перспективах майбутньої діяльності (матеріальний добробут, підвищення професійного рівня, кар'єра).

Висновки. Юнацький вік є періодом життєвого, соціально-рольового, професійного, особистісного, морального самовизначення й індивідуалізації (усвідомлення власної неповторності). Юність потребує від особистості знання власних можливостей та перспектив. Ця вимога задовольняється у процесі вироблення власного світогляду, смисложиттєвого та ціннісного вибору, формування життєвих планів та програм. Саме юнацький вік є сензитивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкого елемента життєвої перспективи.

Отже, процес формування цінностей: 1) є соціальним за своєю природою; 2) тісно пов'язаний із характером діяльності та її процесуальними характеристиками (мотиваційними, операційно-виконавчими, суб'єктивними); 3) опосередкований спілкуванням індивіда з індивідом (у різних сферах, із реалізацією різних ролей, статусних відношень, функцій тощо); 4) відображає смисложиттєву активність особистості (формування ідеалів); 5) пов'язаний з оцінюванням, яке супроводжує практично усі акти психічної активності суб'єкта, що призводять до формування суб'єктивного образу об'єктивного світу. Тому, про особистісну зрілість старшокласника можна судити по тому, на скільки змістовна сторона ціннісних орієнтацій, що характерна для цього віку, відповідатиме інтересам суспільства.

У людини існує своя ціннісна система, в якій цінності розміщуються в певному порядку, утворюючи ієрархічну взаємоза-

лежність. У процесі життя змінюються погляди людини, актуалізуються ті чи інші цінності. Постійна їх переоцінка – це закономірний результат життєвого шляху особистості, перебудови її взаємовідносин з іншими людьми, суспільством. «По мірі того як людина набуває життєвого досвіду, перед нею не лише відкриваються все нові сторони буття, а й відбувається більш чи менш глибоке переосмислення життя. Цей процес переосмислення, що проходить через все життя людини, утворює найсакральніший і основний зміст її внутрішнього ества, який визначає мотиви її дій і внутрішній смисл тих завдань, які вона вирішує в житті» [6, с. 282].

Ціннісні орієнтації є одним із центральних компонентів структури особистості, що визначає її спрямованість на реалізацію певних відношень, зміст уявлень про своє «Я», поведінку та нормативно-оцінне ставлення до оточення. Вони є результатом оволодіння середовищем з огляду на його значення для задоволення потреб особистості й свідчать про рівень соціальної зрілості індивіда. Як усвідомлювані особистістю предмети її домінуючих потреб, що визначають порядок вибору тих чи інших сфер життєдіяльності, напрямків життєвого шляху, вони забезпечують стійкість особистості в невизначених та кризових умовах. Характеристики будь-якої ціннісної орієнтації залежать від внутрішніх властивостей особистості. Процес формування цінностей та ціннісних орієнтацій є соціальним за своєю природою, пов'язаний із характером діяльності, опосередкований оцінюванням та спілкуванням і відображає смисложиттєву активність індивіда.

Перспективою подальших досліджень цієї проблеми є впровадження в навчально-виховний процес вищого навчального закладу спеціально організованої системи завдань [3], що потребує використання активних методів навчання, які позитивно впливають на процес соціалізації майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 2000. – 290 с.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. Й. Боришевський // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Вид-во АПН України, 1997. – С. 21–25.
3. Долинська Л. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : навч. посіб. / Л. В. Долинська, Н. П. Мак-

- симчук. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. – 124 с.
4. Леонтьев А. Д. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности / А. Д. Леонтьев // Вестник МГУ. – Сер. 14 : Психология. – 1996. – № 4. – С. 35–44.
 5. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя : навч. посіб. / О. Г. Мороз. – К. : Вища школа, 1980. – 96 с.
 6. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1976. – 424 с.
 7. Семиченко В. А. Порівняльний аналіз цінностей педагогічної діяльності та професійної підготовки вчителів / В. А. Семиченко // Цінності освіти і виховання / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 135–200.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Abul'hanova-Slavskaja K. A. Strategija zhizni / K. A. Abul'hanova-Slavskaja. – M. : Mysl', 2000. – 290 s.
2. Boryshevs'kyj M. J. Duhovni cinnosti jak determinanta gromadjans'kogo vyhovannja osobystosti / M. J. Boryshevs'kyj // Cinnosti osvity i vyhovannja : nauk.-metod. zb. / red. O. V. Suhomlyns'ka. – K. : Vyd-vo APN Ukraïny, 1997. – S. 21–25.
3. Dolyn'ska L. V. Psihologija cinnisnyh orijentacij majbutn'ogo vchytelja : navch. posib. / L. V. Dolyn'ska, N. P. Maksymchuk. – Kam'janec'-Podil's'kyj : FOP Sysyn O. V., 2008. – 124 s.
4. Leont'ev A. D. Ot social'nyh cennostej k lichnostnym: sociogenez i fenomenologija cennostnoj reguljaciji dejatel'nosti / A. D. Leont'ev // Vestnik MGU. – Ser. 14 : Psihologija. – 1996. – № 4. – С. 35–44.
5. Moroz O. G. Profesijna adaptacija molodogo vchytelja : navch. posib. / O. G. Moroz. – K. : Vyshha shkola, 1980. – 96 s.
6. Rubinshtejn S. L. Problemy obshhej psihologii / S. L. Rubinshtejn. – M. : Pedagogika, 1976. – 424 s.
7. Semychenko V. A. Porivnjal'nyj analiz cinnostej pedagogichnoi' dijaln'osti ta profesijnoi' pidgotovky vchyteliv / V. A. Semychenko // Cinnosti osvity i vyhovannja / za zag. red. O. V. Suhomlyns'koi'. – K., 1997. – S. 135–200.

Received June 15, 2017

Revised July 18, 2017

Accepted August 21, 2017